

# UNITÁRIUS ÉLET

XL. ÉVFOLYAM 4. SZÁM

1986. JÚLIUS–AUGUSZTUS

## A BÉKEHÓNAP NYITÁNYA

*Kedves, jó hangulatot kellő színfoltja volt a Parlamentben a béke- és barátság hónapi ünnepélyes nyitórendezvényén a Magyar Állami Operaház gyermekkorú-sának rövid fellépése. Szívhez szóló műsorukat Lukács Sándor színművész szavalata követte. A kongresszusi teremben megtartott tanácskozássra nemcsak az Országos Béketanács tagjai jöttek el, hanem a kibővített ülésen részt vettek a békemozgalom aktivistái, fáradhatatlan munkásai közül is számosan, a legfiatalabbaktól egészen a legidősebbekig. A zsúfolásig megtelt teremben jelen voltak meghívott szovjet vendégek is.*

### A történelem velünk él

Az ülést Sebestyén Nándorné, az OBT elnöke, a Békevilág tanács a napokban újraválasztott alelnöke nyitotta meg. Emlékeztetett arra, hogy a magyar békemozgalom nemes hagyománya immár, hogy évről évre megrendezi a béke- és barátsági hónapot, amelynek kezdete május 9-éhez, a győzelem napjához kötődik. Az idei békehónap jelentőségét emeli, hogy a nemzetközi békeév legkiemelkedőbb eseménye, a Koppenhágában megrendezésre kerülő béke-világkongresszus magyarországi előkészítésének fontos állomása.

**SZÜRÖS MÁTYÁS:**

### A társadalmi mozgalmaknak pótolhatatlan szerepük van

Bevezető szavaival köszöntötte azokat a honfitársakat, akik — világnézeti, felekezeti, nemzetiségi hovatartozásuktól és társadalmi helyzetüktől függetlenül — cselekvően kívánnak hozzájárulni hazánk és a világ békejének megőrzéséhez, biztonságának megszilárdításához, a népek közötti megértés elmélyítéséhez.

#### Bizakodás és aggodalom

— A nyolcvanas évek közepének jellemző vonása — mondotta —, hogy az emberiség a bizakodás és az aggodalom szüntelen változásaiban él. A nemzetközi kapcsolatokban egyidejűleg, egymással párhuzamosan érvényesül a szembenállás erősödése, a feszültségek tudatos elvezése és az egymásra utaltság, a konfrontációval járó veszélyek felismerése, a fegyverzetek korlátozása, a vitás nemzetközi kérdések tárgyalások útján történő rendezesére irányuló törekvés. A kelet–nyugati kapcsolatok fejlődésének megtorpanása, a bizalmatlanság növekedése, a tartóssá vált szovjet–

— Amikor a fasizmus felett aratott győzelem 41. évfordulójára emlékezve köszöntjük a békét, tisztelettel hajtjuk meg az emlékezés zászlaját mindazok előtt, akik a fasizmus ellen, az emberiségért, a szabadságért harcoltak — mondta Sebestyén Nándorné, majd arról szólt, hogy el nem múló hálával gondolunk a szovjet hősökre, a népi ellenállás minden bátor katonájára. Fejet hajtunk honfitársaink sírjai előtt is, akik a borzalmas háború áldozatai lettek.

— A történelem velünk él — folytatta az OBT elnöke. — Az egykori harcosok, a túlélők, a szemtanúk deresedő fejjel, a múlt minden emlékével felvértezve, négy évtizede azon fáradoznak, hogy a tanulságokat ébren tartsák. A békét fenyegető veszélyek ma is azokból a körökből származnak, amelyeknek politikai vagy gazdasági érdekei fűződnek a fegyverkezéshez. A negyvenegy esztendeje oly sok véráldozattal kivívott békét csak úgy lehet megőrizni, ha a békeszerelő emberek együtt küzdenek a mai veszélyek, a mai kihívások ellen.

— A nemzetközi békeévet hazánkban is a reménység évének tartjuk. A békéért küzdő erők fontos feladata, hogy az idejüket változtassák a fordulat évévé, a bizalom, a megértés és az együttműködés erősítésének, a békeszerelő államok és népek hatékony, közös cselekvésének esztendejévé.

Ezt követően Szűrös Mátyás, a Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottságának titkára emelkedett szólásra.

amerikai feszültség, a gyorsuló fegyverkezési verseny a nyolcvanas évek elején a kiszámíthatatlanságot erősítette föl a nemzetközi viszonyokban. A két vezető nagyhatalom között újra megindult párbeszéd a szovjet külpolitika és a többi szocialista ország dinamikus kezdeményezései, a józan polgári politikai tényezők realista magatartása, a helsinki folyamat intézményrendszerének fennmaradása ugyanakkor a nemzetközi helyzet javulásának reményét kelti.

#### A tömegek is hallassák hangjukat

— A béke híveinek van és kell is hogy legyen elég türelme, kitartása a megpróbáltatásokkal járó időben pozícióik szakadatlan erősítéséhez — folytatta. — Most különösen fontos, hogy a békéért munkálkodó kormányzati körök, szervezett erők mellett a társadalmi mozgalmak, a legszélesebb néptömegek is állandóan hallassák hangjukat.

Beszélt arról, hogy hazánk számára létkérdés a békés,

a kölcsönösen előnyös együttműködés fejlesztését előmozdító nemzetközi környezet. Külpolitikánk célja is az — mondotta —, hogy kedvezőbbé tegyük szocialista építőmunkánk külső feltételeit, s egyben hozzájáruljunk a társadalmi haladás világméretű ügyének előmozdításához és a béke megőrzéséhez.

— A magyar békemozgalmak hazai feladatai sorában a legfontosabb, hogy tömörítse a béke minden magyar hívét, jusson el társadalmunk minden rétegéhez, csoportjához, minden egyes állampolgárhoz, s mozgósítson minél több embert a béke védelmére. A békemozgalmak nem a gépromboló hagyományok folytatója; igent mond a tudományos haladásra, ugyanakkor számolnia, foglalkoznia kell az emberekben élő indokolt, vagy olykor megalapozatlan felelemérzettel is, legyen az kapcsolatos akár a közvetlen katonai célokat szolgáló nuk-

leáris kísérleteknek, akár egy atomerőmű sajnálatos katasztrófájának környezetkárosító hatásával — hangsúlyozta Szűrös Mátyás; végezetül kiemelte: — Az ENSZ nemzetközi békeéve jó alkalmat nyújt ahhoz, hogy a békemozgalmak hazai és nemzetközi teendőit áttekintve, erőit felfrissítve minél több embert mozgósítsanak, s minél több külföldi barátot nyerjen meg a közös cselekvés gondolatának. Ha a békemozgalmak és szervezetek, a békepolitikát folytató kormányokkal karöltve képesek lesznek fellépni a közös, nagy célok valóra váltásáért, akkor 1986 valóban kiemelkedő éve lehet a nemzetközi békemozgalomnak.

Az előadói beszédet számos hozzászólás követte.

Az ülésen részt vett püspökünk, az Országos Béke-tanács tagja.

## Peter Niederstein svájci lelkész 1986. április 27-i prédikációja Budapesten

„és az Úristen mondá: nem jó az embernek egyedül lennie.”

Textus: 1Mózes 2,18/a

### Kedves Budapesti Unitárius Gyülekezet!

Mint a Tamási-reformált evangélikus gyülekezet lelkésze és a Svájci Szabadkeresztény Egyesület volt elnöke, híveink szívélyes üdvözlését adom át önöknek. Az üdvözlés baráti kapcsolatot jelent. Ezek nélkül magunkra volnánk. S az egyedüllet — miként azt a teremtés bibliai bölcsessége mondja — nem jó. Erről szeretnék most részletesebben beszélni.

Mi, keresztények, minden vasárnapot feltámadási napként ünnepelünk, mivel Jézus Kristus a Biblia tanúsága szerint vasárnap, a hét első napján támadt fel a halálból. Ezzel mi azt tanúsítjuk, hogy Jézus Krisztussal kezdődik a reménységünk, a hitünk és a szeretetünk.

Ezáltal kifejeződik a hit öröme, ami Jézus küldetésében evangéliumi örömméneke elnevezést nyert. Erről eszembe jut, hogy néhány héttel ezelőtt, vallásoktatáskor, a gyülekezetemhez tartozó kisiskolások hogyan juttatták kifejezésre a húsvéti örömméneket. Elmeséltem a gyermekeknek a könyörületesség szamaritánus történetét, azután azt a feladatot adtam nekik, hogy rajzoljanak képet arról a témáról, hogy egyikük segít a másiknak. Az egyik gyermek azonnal jelentkezett és ezt mondta: „Én tudom, hogy mit fogok rajzolni. Egy húsvéti nyulat, amelyiknek egy másik segít vinni a tojásokat.” Ezen nevetnünk kellett. A húsvéti nyúl, ami tulajdonképpen egy régi termékenység szimbólum — mint szamaritánus, kereszténnyé vált.

Az egymáson való segítség e vidám megjelenítése kibontakoztatja beszédem alapigéjét: „Nem jó az embernek egyedül lennie.” Ám más tapasztalatok ellentmondanak ennek, például az, hogy az ember a mindennapok kényszeréből sokszor ki szeretne törni, kedves embertársaitól el szeretne menekülni, mert

azok nem is mindig olyan kedvesek. Kitérni, elmenekülni, többnyire elvonulni egy lakatlan szigetre.

Néha azt kérem az iskolás gyermekektől, hogy rajzolják le a szünidei „paradicsomkertjüket”. Egyre másra visszatérők az olyan rajzok, melyeken sziget van palmafákkal, tengerrel, parti fővennyel. Ebben bizonyos, hogy közrejátszik a turistaforgalom. Mégis, több rejlik mögött: az a rejtett kívánság, hogy egy szigeten, vagy egy erdei kunyhóban, vagy egy nagyváros „tengerében” csupán felületes kapcsolatokkal, valahol egyedül a magányt átélje.

Időnként szüksége van erre az embernek, hogy távlatot nyerjen. Vallásilag ez azt jelenti, hogy minden ember számára kellenek olyan napok, amikor egyedül tud lenni Istennel. Esetenként Jézus is elvonult a pusztába magányába. Azonban csak időlegesen.

Daniel Defoe írta ezt meg világosan a Robinson Crusoe című könyvében. Miként arra emlékszünk, a hajótörést szenvedett Robinsont egy lakatlan szigetre vetik ki a hullámok. Feltűnő, hogy az író milyen józanul, érzelmesség nélkül jeleníti meg hősének az életbe vetett hitét. Ugyanakkor Robinson azt tapasztalja, amit a Bibliában a teremtés története így fogalmaz meg: „Azután ezt mondta az Úristen: nem jó az embernek egyedül lennie.” Magában az önfenntartás tehát nem elegendő,

**AZ UNITÁRIUS ASSZONYOK VILÁGSZÖVETSÉGÉNEK ELNÖKSÉGE** tiszteletére, szept. 6-án, szombaton du. 6 órakor a gyülekezeti teremben ünnepséget rendezünk — szép műsorral — melyen a vendégek is szereplnek. Utánna szeretetvendégség. Az idegennyelvű megnyilatkozásokat magyarul tolmácsoljuk.

**PESTLŐRINCI** templomunkban aug.31-én, vasárnap de. 11 órakor **CORNÉLIA KENKE**, a düreni gyülekezet elnök-lelkésze prédikál német nyelven, a beszédet tolmácsolják.

ez elszegényíti. Alapvetően szükséges, hogy az ÉN mellett TE is legyen. Robinsonnál ez a TE a menekült szigetlakó, akinek a Péntek nevet adja. S úgy érzi, hogy újjászületett, hogy feltámadt, és első sorban a felelősséget.

Az elmondottakból Isten szavának igazsága szól: „Nem jó az embernek tartósan egyedül lennie.”

Világosan szól erről egy húsvéti történet is; Lukács az evangéliuma 24. részének 13–35. verseiben elmeséli, hogy az Emmausba tartó két ifjúnak miként jelent meg Jézus, amit azután Rembrandt oly gyönyörűen meg is festett. Leírja ez a történet az ifjaknak az ismeretlennel folytatott beszélgetését, amikor is elmondják, hogy mennyire lesújtotta őket, hogy Urukat, életük reményét keresztre feszítették. Ahol ütnék, ott legyőzöttek vannak. Legyőzöttek az ember tartósan magányosnak érzi magát. A történet ezt a szavakkal fejezi ki: „Ma van harmadnapja, hogy ezek lettek.” Látólag nem a megváltás, hanem a halál az utolsó szó. S a Bibliában a halál a végtelen egyedüllet szava.

Ebben az emmanusi ifjak oly mélyen elmerültek, hogy először nem hitték a húsvéti üzenetnek, hogy „Jézus él”. Maguk is halottaknak tűntek. Az ismeretlen azonban továbbkíséri őket. Ugyanúgy velük megy a halál, miként azt ma velünk teszi.

Azután az élők között, a vacsoránál felismerteti magát a nekik adott megszegett kenyérdarabka által.

Az egyedülletből bevezettetnek a társaságba. Itt fejeződik be a történet, amit Lukács evangélista az első keresztény gyülekezeteknek feljegyezt. És ez máig hat. Hiszen mi a feltámadott közelében, keresztény testvéreink társaságában, az imádságban és Isten cselekedeteiben és akaratában élünk, hogy a közelben s a távolban egyre kevesebb ember legyen magára hagyva.

Röviden: Jézus Krisztus feltámadt nekünk azért, hogy mi is feltámadjunk mások számára. Amen

fordította: Vadady Vera

## Közös emlékezés Balázs Ferencre

Egyre kevesebbek a tanúk, akik velem együtt még emlékeznek Balázs Ferencre, az 1937-ben elhunyt unitárius lelkészre, akinek mészköi sírján levő kopjafán kívánsága szerint foglalkozását egy hárombetűs szó jelölte meg: pap.

Egy kedves budapesti Tanács körüti lakásban beszélgettem özv. Bélteky Lajosné sz. Balázs Ibolyával, Balázs Ferenc húgával, az Operaház egykori magán-énekesnőjével, akinek szép hangjában még néhány évvel ezelőtt a budapesti gyülekezeti összejöveteleken mi is gyönyörködhettünk. Ma már több, mint nyolcvan nehéz esztendő terhével a vállán, 1979. december óta gyászolja életének évtizedeken át sorstársát, második férjét, az ismert vízügyi szakember mérnököt, Bélteky Lajost. A lakás falain képek, köztük sok a családi emlék. Itt-ott erdélyi korsó és tányér is. A falon látható a testvér Balázs Ferencet ábrázoló festmény, az erdélyi (nem rokon) Balázs Péter jól sikerült alkotása.

A szülői otthon a Balázs gyermekek számára Kolozsvár volt a század elején, amikor a méhészettel eredményesen és nagy szakértelemmel foglalkozó édesapa, a szorgalmas és jogi doktorátust is szerzett dr. Balázs Ferenc és felesége Derzsi Mária együtt örveztek a négy gyermek születésének. Ernő volt a legidősebb, azután következett az 1901. október 24-én született Ferenc, akit a család és a testvérek életében mindig Ferikének emlegettek. Pár évvel fiatalabb Ibolya, beszélgető partnerem, és a legfiatalabb Béla, akivel az első gimnáziumot még együtt jártuk a kolozsvári unitárius kollégiumban, de aki az első világháborút követő nagy erdélyi kivándorlással, szüleivel együtt szintén Magyarországra került.

Ferike sovány gyermek volt, vidám, szeretett sportolni, és érdeklődése mindenre kiterjedt. Az unitárius elemiben Nagy József tanította, a gimnázium első éveiben az igaz ember és kitűnő tanár, Márkos Albert volt az osztályfőnöke.

A két idősebb fiú, egymást jól megértve, meleg testvéri barátságban élt, bár érdeklődési körük hamar elkülönült. Ernőt a reáltudományok, gyakorlatban a fényképezés és az elektromosság alkalmazásának technikája érdekelte. Ernő maradt egyedül Kolozsvárott. Ferike sokat olvasott, de a gimnázium első öt osztályában a sport, a gyaloglások, a természet titkainak a kutatása érdekelte. Hatodik gimnazista volt, amikor az egyre gyakrabban jelentkező lázak alapján az orvosok megállapították a szomorú tényt, hogy tüdejét megtámadta a veszedelmes baj. Ennek egyetlen ellenszere volt a városból elküldeni a jó tiszta levegőre. Amikor a Kolozsvártól nem messze fekvő egyik gazdaságban megfelelő otthonra találtak, a gondos szülők kivették a gimnázium rendes tanulóinak sorából, és magántanulónaként végzett el két osztályt. Az orvosi előírásokat gondosan és céltudatosan betartó fiú meggyógyult, és a nyolcadik osztályt már újra rendes tanulóként végzi. Ő a Kriza önképzőkör elnöke és a Remény című iskolai újságban versei, tanulmányai, bírálatai jelennek meg. Egy-egy meséjével a napilapoknál is kopogtat, és az egész család örvendezett annak, hogy azok nyomtatásban is megjelenhettek.

A család az írói hajlamú és a falu emberének ügyét már fiatalon szíven viselő fiatal ember pályaválasztásába nem szólt bele. Megértették, hogy az első világháború utáni megváltozott körülmények között a székegy embert falun csak a pap tudja szolgálni, és beleegyeztek, amikor felvételét kérte az unitárius teológiai akadémiára.

Az akadémiai éveiről Mikó Imre tanulmánya elég részletesen emlékezett meg, a családi emlékek között elevenen él az, hogy évfolyamtársa későbbi angliai tanulmányútján társa a ma is élő nyugdíjas unitárius esperes, Máthe Zsigmond volt az, akivel együtt jelesen végeztek a teológiai tanulmányokat. Külön pályázatokon nyilatkoztak meg Balázs Ferenc képességei, kár hogy ezek szövege nem maradt fenn az utókorra.

A teológia minden nagy ünnepen legációba küldte a hallgatókat, s így került egy alkalommal Szentgericére. Itt ismerte meg Kúti Ilust, és érezte meg az életet befolyásoló szerelmet. A hozzá írt mesék csak néhány évvel ezelőtt kerültek elő. Kúti Ilus gondosan őrizte azokat, és a később nyomtatásban megjelent kötet néhány meséjét Stuttgartban pár évvel ezelőtt fordítottam angolra Balázs Ferenc egyetlen gyermekének, a magyarul nem beszélő Enikőnek.

A család örvendett az oxfordi ösztöndíjnak, mely ugyan két évre idegenbe vitte gyermeküket, testvérüket, de az onnan kapott, nem sűrűn érkező levelekből értesültek arról, hogy az angol nyelvet magas szinten akarja elsajátítani, már prédikál, és cikkeket ír ezen a világnyelven, mely későbbi életútján oly sokszor segítségére volt tervei megvalósításában.

A két esztendő viszonylag hamar eltelt, s Balázs Ferenc gondolkozni kezdett azon, hogy hazafelé kell vennie útját. A véletlen, a sors másképpen határozott. Londonban találkozik az Erdélyben néhány hónapon át a magyar unitárizmus történetét tanulmányozó amerikai unitárius professzorral, dr. Earl Morse Wilburral, aki akkor a Berkeleyben, Kalifornia állam északi részén, San Francisco közelében működő unitárius teológiai főiskola dékánja volt. Wilbur professzor ösztöndíjat ajánlott fel a kitűnő minőségű oxfordi végbizonyítványát felmutató fiatal magyar embernek. A családnak fájt a szíve, hogy a két évre Angliába ment Ferike újabb két esztendőre messzi idegenbe hajózik.

Ibolyka kedves történetet mesélt közben, hogy Balázs Ferenc nem szerette, ha testvérei és azok barátai Ferikének szőlították, s tíz fillér jutalmat helyezett kilátásba azoknak, akik teljes néven szőlították.

Berkeleyben az ott előírt tárgyak mellett sokat olvasott és megismerte azt a gondolkodásmódot, mely az akkori húszas évek derekán élő amerikai társadalmat jellemezte.

A nem túl sűrűn, az időközben Miskolcra Budapestre költözött családnak írt levelekben egyre gyakrabban feltűnik egy leány neve, Christine, akit a család azután Krisztire magyarosított, és maradt meg a köztudatban.

Ibolyka közben mesélt a család miskolci éveinek unitárius vonatkozásairól is. A miskolci unitárius szórványban Józán Miklós, a későbbi püspök tartotta az unitárius istentiszteleteket és úrvacsoraszolgáltatást, aki mindig a Balázs család vendégszerető hajlékában szállt meg. Ezeken az istentiszteleteken a harmónium mellett szolgált Ibolyka is, kísérve és énekelve az unitárius egyházi énekeket.

Az éneklés volt az, ami jellemző volt a Balázs gyermekekre, mindannyian muzikálisak voltak, és különösen Ferinek és Ibolykának volt szép énekhangja, amit a kolozsvári években is fejlesztettek az egykori Rezik Károly által vezetett énekkarokban. Szép hangja, énektudása Ferinek későbbi világ körüli útján nem egyszer biztosított megélhetést, utiköltséget.

Ibolyka érettségi után Budapesten tovább folytatta az énektanulást és az Opera énekkarába akart bejutni. Ebben később az 1930-as évek derekán — ahogy közbevetőleg megjegyezte — Feri volt segítségére, aki néhány hetet a család körében Budapesten töltött, amikor tüdőbaja újra jelentkezett. Itt tartózkodása napjaiban Ferit meglátogatta gr. Bánffy Miklós, az erdélyi irodalmi élet jeles személyisége, az egykoron operaházi intendáns, volt magyar külügyminiszter, aki már a marosvécsi várban Kemény János által egybehívott helikoni találkozóknak volt szellemi vezetője. Bánffy ott ismerte meg Balázs Ferencet. A beszélgetés rendjén Balázs Ferenc ezt mondotta Bánffynak: Remélem, emlékezik arra, hogy én Öntől még soha nem kértem semmit sem. Most arra kérem, hogy kapcsolatait révén segítse Ibolyka húgomnak opera-

házi felvételét. Abban az évben a közbelépés már nem sikerülhetett, de a következő évben 268 pályázó közül négyen kerültek be az Operaház énekesei közé, köztük volt Ibolyka is.

Ibolyka elmesélte azt is, hogy első férje dr. Magyar Endre volt, akivel rövid házasságuk éveiben Feri is többször találkozott, és leveleiben mindig üdvözlét küldte Bandinak. E házasságból Ibolykának három fia született. Az egyik röviddel születése után meghalt, a második a világháború első éveiben halt el, a harmadik pedig 41 éves korában, utódok hátrahagyása nélkül.

A Balázs Ferencről három szerző által írt monográfiából részletesen ismert az, hogy a dán származású amerikai diáklánnyal való ismeretségből Feri részéről holtig tartó szerelem lett. Kriszti a hazatérte után Székelykeresztúron internátusi felügyelőként dolgozó Feri után jött. Hónapokig tartott, amíg az amerikai követség kiadta az igazolást, melynek alapján a román hatóságok hozzájárultak az akkor már erdélyi unitárius lelkész és Fredericksen Kriszti házasságkötéséhez. Kriszti követte Mészköre. Örömmel vették, hogy életüket meg fogja koronázni a gyermek. Az első gyermek holtan született. A férj betegsége miatt az újra áldott állapotban levő asszony dániai rokonaihoz utazott, és ott szülte meg Balázs Ferenc és felesége egyetlen ma is élő gyermekét, akinek Feri javaslatára az Enikő nevet adták.

Kriszti hűségesen ápolta Mészkon és Tordán a nagybeteg. A kisleánykát, aki pár évet töltött csak apja közeleiben, Dániába vitték rokonokhoz, nehogy apja betegsége megfertőzze. Az édesapa halála után az özvegyen maradt feleség, a dániai rokonok segítségével Amerikába költözött, és ott teremtett magának életlehetőséget.

Ibolyka is ismeri Enikőt aki a néhány évvel ezelőtt Budapestre, majd anyjával együtt Balázs Ferenc mészki sírjához is ellátogatott. Enikő elmesélte a legendászerű történetet, hogy ment férjhez másodszor édesanyja, aki sokat fáradozott gyermeke neveléséért. Az özvegyet gyakran látogatta egy korban hozzá találó egyetemi tanár. A mintegy 6-8 esztendő Enikő egyszer azt kérdezi tőle, akarna-e az apukája lenni — mert ő még kicsi gyermek, apukája egy távoli országban elhalt —, s ha igen, akkor feleségül kell vennie az őt egyedül nevelő édesanyját. Így történt az, hogy Balázs Ferenc leánya mostohaapát kapott, aki azonban nagy gondnal nevelte éveken keresztül.

Ismét a mészki évekről beszélgetünk, ahová Feri halála után Ibolyka második férjével, a pár évvel ezelőtt elhalt Belteky Lajossal többször ellátogatott, s ma is szeretettel emlékezett arra a családra, melynek egyik tagja Feri háztartásában önfeláldozóan segédkezett.

Az 1937-ben történt elhalálozás alkalmával a temetésre a budapesti rokonság közül senki sem tudott leutazni, ott csak Ernő, aki Kolozsvárott lakott képviselhette a családot. Korábban meg Feri nem kapott üllelet, hogy Miskolcon elhalt édesapja temetésére eljöjjön. Ibolyka nem egyszer járt Csehétfalván, ahonnan a Balázs család — édesapja révén — Kolozsvárra s onnan, Miskolc érintésével, Budapestre származott el. Ma is levelezik a Csehétfalván élő távoli rokonokkal.

Amikor Enikő és édesanyja Budapesten töltöttek néhány napot, ő adott otthont a sógornőnek és unokahúgnak, akikkel azonban közvetlenül beszélgetni nem tudtak, mert az ő németjét az amerikaiak nem értették, s ő is inkább csak a szeretet mosolyait értette meg a kezét fogó amerikai sógornőnek és unokahúgnak.

Feri könyvei közül Ibolyka a Bejárom a kerek világot című önéletrajzi regényét szereti. Sajnálja, hogy a pár évvel ezelőtt Kolozsvárt megjelent kiadás szövege rövidített volt, és hogy a sok, Feri által válogatott kepet sem közölték. Szívesen áldozna arra, hogy e kötet teljes szövegében újra megjelenjen. Egyházunk irodalmi tervei között is szerepel e könyv újra kiadása, de az anyagiak és az 1928 előtt írt könyv szövegének

egyes részei meggondolásokat is ébresztenek. Ma talán idegenül hatna a közel ötven évvel ezelőtti világműről ítélet.

Ibolyka máig sajnálja, hogy amikor 1983-ban Feri egykori felesége — aki az 1937. évi temetésén jelen volt — és leánya, aki csak apró gyermekként találkozott az édesapával, elzarándokolt e sorok írója és dr. Kovács Lajos erdélyi püspök kíséretében a mészki ma is szépen gondozott sírhoz, nem kísérhette el őket. Kedves emléket idéz. A Mikó Imre és társai által megírt monográfiában található képeket mutatja, az egyiken Feri kis leányával sétál Mészkon.

Ibolyka szeretettel kíséri nyomon — részben a mi tolmácsolásunk útján — Feri egykori felesége és leánya mai életútját. Az egykori feleség ma harmadik szintén nyugdíjas egyetemi tanár férje mellett él, aktív békeharcos, aki az elmúlt években a Szovjetunióban és Kínában is járt. Enikő fiatalon ment férjhez és négy gyermeke született, akik mind Amerikában élnek. Amerikai utunk egyik élménye volt az Enikővel való újabb találkozás, amikor boldogan mesélte, hogy második unokájának érkezését várja. Enikő házassága nem volt maradéktalanul boldog, nem értette meg a férj, hogy a felnövekvő gyermekek mellett a feleség folytatta egyetemi tanulmányait és közgazdasági diplomájával állást vállalt. Néhány esztendőt Nyugat-Németországban töltött munkaviszonyban, ma is dolgozik, és — amint júniusban mondotta — szeretne még egyszer eljutni Mészköre apja sírjához. Örölt annak, hogy édesapja festett képe a kolozsvári egyházi tanácsteremben, a nagy unitáriusok képesarnokában foglal helyet, és emlékezteti a mai unitáriusokat arra az áldozatvállalásra, amit hamar elégett életű apja egyháza számára jelentett.

A krónikás talán megengedheti magának azt, hogy elmondja a Balázs Ferencel való személyes emlékei közül a legjellemzőbbet. Első gimnazistaként nagyapám házába kerültem Kolozsvárra, és ebben az évben egy komoly, de sokat mosolygó fiatal teológus volt a priváttanítóm.

Párizsban voltam ösztöndíjas 1930/31-ben, amikor felöltött bennem a gondolat, hogy jó volna, ha Erdélyben kiadnának egy angol nyelvű unitárius, évente legalább négy alkalommal megjelenő szemlet. Akkori barátaim közül talán 6-8-nak írtam e tervről, de csak a mindig elfoglalt és minden új gondolatban a jót és szükségeset felismerő Balázs Ferenc volt az egyetlen, aki válaszolt, és elképzelem megvalósítását szorgalmazta. Sajnos, nem valósulhatott meg.

Debrecenben, amikor élete utolsó éveiben az ottani klinikán kereste a gyógyulást, többször meglátogatam. Temetésére, sajnos, nem tudtam leutazni.

Ibolykával együtt szeretettel ápoltuk e kedves visszaemlékező beszélgetés révén egynazunk egyik nagyra hivatott, sokszor meg nem értett fiának, az igaz embernek emlékezetét.

Ferencz József

Tanuljátok meg, az égi trónon nem ül három király, ezt csak a görög bálványozó hit tanította. Nem, nem hármas szörny az Isten, nem is hármas személyalak... Különös! Egyik Isten a másik parancsát hajtja végre, ennél a harmadik jár köze, amíg az első az égből ül. A harmadik átömlik az elsőbe, fölkeni a másodikat, s mégis mind egyenlők... Nem, nem képes felfogni elmém a Háromságot! Ily kétes Istenekhez nem tudok imádkozni!

Dávid Ferenc

(idézi Pintér Jenő:

A magyar irodalom története, II. 99. l.)

## LÉKAI LÁSZLÓ ESZTERGOMI ÉRSEK, BÍBOROS ELHUNYT

Egyformán lesújtott a hír, hogy a magyar katolikus egyház főpapja jún. 30-án váratlanul elhunyt. Lapunk főszerkesztője külföldi útján OXFORDBAN, a londoni TIMES júl. 2-i számában olvasta a szomorú hírt. Hosszú, szép méltatás jelent meg fényképével.

Korai lapzártánk miatt így emlékezünk az igaz emberre, aki egyházunk iránt mindig szeretetet tanúsított. Temetésén BARTÓK Béla főgondnok képviselte egyházunkat.

Emléke legyen áldott!

### Egyházunkról a Magyarországon

A Magyarország című ismert külpolitikai és társadalmi hetilapban Várnai Ferenc főszerkesztő-helyettes cikksorozatát kezdett, melyben rendre bemutatta a hazai egyházakat és felekezeteket. Gondoljuk, cikksorozatát folytatni fogja.

Ennek rendjén került sor a hetilap 1986. május 25-i számában egyházunk bemutatására. A tanulmány-nak beillő ismertetés tömören visszatekint egyházunk megalakulására, méltatja az 1568. évi történelmi tordai országgyűlés határozatát. Szól röviden a Dávid Ferenc ellen indított eljárásról, melynek következtében egyházalapító püspökünk a dévai vár börtönében elszenvetve mártíriumát.

A cikk elmondja, hogy 1945 után egyházunk is felismerte az új államrend elismerésének jelentőségét, és „kifejezte lojalitását és együttműködési készségét”. 1948. okt. 7-én, a református egyházzal azonos napon írta alá az állammal kötött, és azóta is eredményesen és egyre gyümölcsözőbben ható egyezményt. Megemlékezés történt az 1968. évi Dávid Ferenc emlékszinatunkról és az 1971-i törvénymódosításról, melynek következtében azóta püspökségként folytatjuk életünket. Megemlíti, hogy püspökünk dr. Ferenc József, és főgondnokunk ifj. Bartók Béla. Szól egyházunk gyülekezeteiről és papjairól, ismerteti lapunkat, az *Unitárius Életet*.

Külön szól egyházunk külkapcsolatairól, hogy az *International Association for Religious Freedom* elődjének 1900-ban Bostonban történt megalakulása óta egyházunk tagja a világszervezetnek. Felemlíti azt is, hogy e szervezet annyiban különbözik a többi felekezeti világszervezettől, hogy tagjai közt kezdettől fogva nem keresztény felekezetek is munkálkodnak. Ilyen alapító egyház az indiai *Brahma Samaj*, melynek legismertebb tagja volt a Nobel-díjas költő és író, *Rabindranath Tagore*. Ma a legismertebb nem keresztény tagok a japán shinto és a szabadelvű buddhista Risho Koseikai. Szól arról, hogy a háromévenként rendezett világkongresszusok sorában 1984-ben Tokióban tartottunk ülést, hogy 1987-ben az amerikai San Franciscóban kerül sor a következő találkozóra, és hogy az 1990-ben esedékes világtalálkozó színhelye majd Budapest lesz.

A cikk bemutatja a Nagy Ignác utcai templom belsejét. (A kép dr. Kaplayné gyűjteményéből való, *Pellerdi Margit* fotóművész felvétele.)

Akik olvasták a rólunk szóló ismertetést, örömmel vették a belőle kicsendülő elismerést, hogy a kis lélekszámú magyarországi unitárius-ság is megbecsült tagja a hazai egyházaknak. A cikket író Várnai Ferenc főszerkesztő-helyettes, látogatást tett püspökünknel.

Egyházunk képviselőjében dr. Ferenc József püspök és Huszti János püspökhelyettes voltak jelen, akik mindketten felszólaltak a közgyűlésen.

### Unitárius Élet

Lapunk múlt számában megjelent híradásunk óta a következő külföldi és belföldi adományok érkeztek be. Svédországból dr. Gyulai Ferenc orvos elhalt testvére emlékére 250 svéd koronát, dr. Weress Miklós orvos Kölnből újabb 500 Ft-ot, Varga Dénes NSZK 500 Ft-ot küldött.

Egy magát megnevezni nem akaró belföldi hívünk 1000 Ft-ot, dr. Szentgyörgyi Ferenc és Miklós Károly (Szeged) — 500 Ft-t. különböző összegű adományokat küldtek: Ligethy Istvánné, Lohnert Lajosné, Pálffy László, dr. Pap László, dr. Varga Lászlóné, dr. Lőrinczy Erzsébet, Marosi Anikó és Irén, Vörös Lajosné, Kendéné Tóth Melinda, Beke Tiborné, Sztankóczy Katalin.

Köszönjük az adományokat és várjuk a további támogatást úgy belföldről, mint külföldről.

Szerkesztőség

### A baranyai unitárizmus

történetéről tartott előadást május 5-én dr. Benda Kálmán történész, a budapesti Ráday Intézmények igazgatója, Pécsen, a „dzsámiként” emlegetett róm. katolikus belvárosi templomban, a plébánia által rendezett egyháztörténelmi meditációk keretében. Timár György plébános bevezető szavai után a baptista egyház kórusa énekelt, majd zárta be énekével a meditációt. Dr. Benda Kálmán rendkívül tárgyilagos előadása után pécsi szórványunk képviselőjében dr. Vernes Gyula szórványgondnok és Geréb Sándor híveink fejezték ki köszönetüket az értékes és nagy érdeklődést keltő előadásért.

Az előadás témakörét egyházunk részéről Szász János dunántúli lelkész, teológiai intézeti igazgató is feldolgozta, tanulmányai eredményeinek könyvalakban való megjelenését közelebbről várjuk.

### Az Egyházközi Békebizottság közgyűlése

Az Országos Béketanács katolikus bizottsága mellé megalakult az „*egyházközi békebizottság*” is mintegy két évvel ezelőtt, melynek a református, evangélikus és szabadegyházak mellett az unitárius és az izraelita felekezet is tagja.

A június 6-án az *újpesti baptista gyülekezet* szép új termeiben tartott közgyűlést dr. Tóth Károly budapesti református püspök nyitotta meg.

„*Békeszolgálatunk időszerű kérdései*” címen értékes összefoglalót tartott dr. Tóth Károly püspök. Dr. Aranyos Zoltán főtitkár beszámolóját és a Lehel László titkár által előterjesztett javaslatokat a közgyűlés

egyhangúan elfogadta. Ennek rendjén került sor dr. Schöner Alfréd izraelita főrabbinak alelnökké kooptálására.

Az ülésen jelen volt *Sebestyén Nándorné*, az Országos Béketanács elnöke, *Sándor István* osztályvezető kíséretében, és elismerő emléklapokat adott át több vidéki megyei tagozatban működő lelkipásztornak. Az Állami Egyházügyi Hivatalt *Sarkadi Nagy Barna* általános elnökhelyettes és *Bai László* főosztályvezető képviselték.

A közgyűlés nyilatkozatot fogadott el, melyet lapunk korlátozott terjedelme miatt teljes szövegében nem tudunk közölni.

## Az egyház jövője, a jövő egyháza

Kell, hogy a megújulás jegyében folyjon az idő a hívő ember életében! Am megújulni csak az tud, aki engedelmes, alázatos.

„Fiam, az én szavaimra figyelmezz...” (Péld. 4,20). Am a mai egyházi alakulatok sajnos inkább az emberi oldalt (tradíció, dogmák, egyházpolitika) tartják szem előtt és megfeledkeznek arról, hogy Isten népe a vándorló közösség, amelynek földi élete csak az eljövendő Istenországában teljesedik be. Nincs borzasztóbb látvány, mint amikor az emberi tekintélyt tartjuk szem előtt. Senki az egyházban nem lehet akkora tekintély, mint az azt életre hívó isteni erő, a szentlélek. Határainkon túlról áttelepített és áttelepült emberek hozták magukkal az együvé tartozás emberi normáit, és nem telt egy emberöltő sem el, máris a szétszóródás jelei mutatkoznak. A népi hovatartozás fontosabbnak tűnt a hitvallásnál, és kevésnek bizonyult. Szomorú látvány, hogy az ilyen közösségek az unokák korosztályában legfeljebb a népi játékok szintjén tartanak. Az egyház (mint eszmei közösség) jövője ilyen keretek között nyilvánvalóan csak egy szóval fejezhető ki, és ez az elmúlás.

A jövő egyháza a múltból táplálkozik, mint az ősök hitvallását vállaló, de tovább is tekintő Isten-népe.

Jézus kijelenti magáról, hogy ő az Út, az Igazság és az Élet. A legtökéletesebb egyházi, közösségi norma az, amit ő adott követőinek. Nincs más fundamentum: minden közösségi életnek alapja Jézus. Voltak, vannak és lesznek közösséget életre hívó eszmék és emberek, de csak annyiban lesznek életképesek, amennyiben a szentlélek hatalma alatt akarnak élni. A Dávid Ferenc-i egység akkor útmutató, ha Istent, életünk örök zsinórmértékét a szentlélek bennünk munkálkodó hatalma felől közelítjük meg. Az emberben levő isteni lélek bűneiben összetört, tehát az ember istenarcúsága is torzó.

Az elvilágiasodó egyház a lelki halált is magában hordozza. Csak a lélek mentheti meg az ember által elrontott állapotból az egyházat. Amikor azt mondjuk a hitvallásban, hogy hiszek szentlélekben, azt is valljuk, hogy munkájában, az egy-

házban véghezvitt tetteiben is hiszünk. Az egyház a gyülekezetben valósul meg. Ezért nem biztos, hogy az egyház, mint összefogó közösség minden tagjában ugyanazon formák szerint nyilvánul meg. (Városi gyülekezetben az ének- és zenekar természetes, míg a falusi gyülekezetek a maguk népi kultúrájával emelhetik az egyház külső szépségét.) Isten szereti a szépet — a világot is annak teremtetten —, ezért a gyülekezetnek mindig szép és ékes rend között kell szolgálnia a világban. A rendezetlen gyülekezet nem kedves sem Isten, sem az emberek előtt. Rendet pedig csak a szentlélekre figyelő gyülekezet képes tartani.

A gyülekezet és a lélek együvé tartozó fogalmak. Különválasztásuk a szellemi és testi halált egyaránt jelenti. Csak szolgáló közösséget nevezhetünk egyháznak, minden más alakulat csak tömeg, amit emberi akaratból hívnak életre, vagy a meglevőt mesterségesen tartják életben. („Az a neved, hogy élsz, pedig halott vagy.”) A tömeggyházak elvilágiasodó része a nyomorúság idejéhez ért, mert nincs belső tartalom, csak külső látványosság. Mennyivel alkalmasabb lenne a világban való szolgálathoz az alázatos, szolgáló, Jézust követő gyülekezeti közösség! Ettől azonban ma még messze vagyunk. A szentlélek áradását kell elfogadnunk, mert árad és végzi munkáját a világban. Akik nem járnak nyitott szemmel és halló fülekkel, azok óhatatlanul eltévednek.

Nyitásra van szükség. Nyitás nélkül lehetetlen megmaradni az Isten-népe közösségében. A nyitás feltétele: elvetni a megkeményedést, a tradíciók szigorú őrzését, a gettót. („Megkövéredett a népnek szíve, és fülleikkel nehezen hallanak, és szemüket behunyják, hogy szemekkel ne lássanak, fülleikkel ne halljanak, szívükkel ne értsenek, és meg ne térjenek.” Csel. 28,27.). Megújulás a Jézus-követés útján a lelki halálból lelki életre való feltámadás. A jövő egyháza a ma élő ifjú nemzedék hitvalló szolgálatában fog megvalósulni. Ahhoz, hogy jól végezzék munkájukat, az előző nemzedék szeretetteljes tanító munkájára van szükség.

Felhős Szaboles

## Amerikai békecsoporth Magyarországon

A The Friendship Force (baráti kapcsolat) elnevezésű amerikai szervezet minnesotai 43 fős csoportja április 15–29. között az Egyházközi Békebizottság és a Magyarországi Egyházak Ökumenikus Tanácsának meghívására látogatást tett Magyarországon. Itt-tartózkodásuk során, április 17-én a Református Zsinati Iroda székházában az Ökumenikus Tanács és az Egyházközi Békebizottság vezetői fogadták az amerikai csoportot. Dr. Nagy Gyula evangélikus püspök, az Ökumenikus Tanács alelnöke tájékoztatót tartott az egyházak életéből és szolgálatáról. Előadását mintegy kétórás élénk eszmecsere követte. Ennek rendjén dr. Ferencz József püspök tájékoztatást adott az állam és az egyházak között 1948–50-ben kötött egyezmények történetéről és jelentőségéről.

Április 18-án délelőtt Barabás Miklós, az Országos Békatanács főtitkára, délután pedig Juhász Róbert, a Hazafias Népfront titkára fogadta az amerikai küldöttséget. A találkozáson tájékoztatták őket társadalmi életünk időszerű kérdéseiről.

Április 19-én este 21 lelkészházaspár látta otthonában vendégül a csoport tagjait megosztva. Közük püspökünk és felesége két tanárnőt látott vendégül. A budapesti program záró alkalmaként, április 20-án az amerikai vendégek fogadtást adtak a magyar vendéglátók tiszteletére.

Április 21-től a csoport vidéki körútra indult, melynek során hazánk nevezetességeivel ismerkedtek meg.

A. Z.

## Várkonyi Péter külügyminiszter előadása

Május 27-én a Hazafias Népfront Budapesti Bizottsága rendezésében a budapesti egyházak és felekezetek lelkészei számára tartott ülésen hazánk külpolitikájáról dr. Várkonyi Péter külügyminiszter nyújtott tájékoztatást, amit a jelenlevők nagy figyelemmel hallgattak. Hazánk külpolitikájának tükré külpolitikánk is, amelyet a KGST-ben betöltött szerepünk figyelembevételével gyakorlunk kelet és nyugat felé egyaránt — mondotta. Célunk az, hogy a külpolitikai kapcsolatok erősítésével egyben gazdasági kapcsolatainkat is erősítsük.

Az előadást ez alkalommal a Semmelweis Orvostudományi Egyetem Nagyvárad téri központi épületének nagytermében tartották. Az előadáshoz többen hozzászóltak. Püspökünk méltatta annak jelentőségét, hogy az idén ez már a harmadik alkalom, amikor hazánk felelős vezetői találkoztak az egyházak képviselőivel.

## Könyvnap

A Könyvnap keretében a Kálvin téren a *Protestáns Könyvesbolt* ismét sátrat állított föl. A többi protestáns egyház kiadványai mellett az unitárius kiadványokat is árusították. A május 30-i megnyitón dr. Tóth Károly református püspök szólt a nagy számban összegyűlt érdeklődőkhöz. A megnyitón egyházunkat Huszti János püspökhelyettes képviselte.

## dr. Zsindely Endre

Hosszan tartó, súlyos betegség után, április 25-én, életének 57. esztendejében elhunyt dr. Zsindely Endre budapesti református teológiai tanár, az egyetemes egyháztörténet professzora. Búcsúztatása ünnepélyes emlék-istentisztelet keretében május 2-án volt Zürichben. Hamvait Szentendrén helyezik el.

Márciusban emlékeztünk meg Kriza János püspök születésének 175. évfordulójáról. A gyülekezeti összejövetelen dr. Kriza Ildikó tartott emlékbeszédet „*Kriza és a Vad-rózsák*” címen. Sokáig emlékezetes marad ez az előadás mindazok számára, akik a gyülekezeti termet zsúfolásig megtöltötték. Az előadó engedélyével magnószalagra vettük a beszédet, hogy az egyházközség kiadványában nyomtatásban is olvassák híveink. Áprilisban — a tavaszi szezon utolsó gyülekezeti napján — dr. Czine Mihály egyetemi tanár tartott előadást „*Unitáriusok századunk irodalmában*” címmel. Balázs Ferenc, Szabédi László, Mikó Imre, Kelemen Lajos és Böződi György Erdélyben, László Gyula, Osváth Béla, Santa Ferenc, Török Tamás itthon gazdagították műveikkel századunk irodalmát. Mint a felsorolt és ismertett nevek közül is kitűnik, egyházunk jelentősen járult hozzá a század irodalmához, de méltatta az előadó Dávid Ferencel és Heltai Gáspárral kezdve, Kriza János és Orbán Balázs irodalmi jelentőségét is.

Az előadáshoz stílusosan járult hozzá Faragó Laura székely és csángó népdalok éneklésével. Az egyik számot együtt énekelte a gyülekezettel.

Az áhítatot mindkét alkalommal dr. Jakab Jenő lelkész tartotta. Műsor után a szeretetvendégség keretében borsos tokány volt a vacsora puliszkával. Ezúttal Bézsenyi Gyuláné, Lőrinczi Ferencné, dr. Péterfy Gyuláné és dr. Péterfy Réka látták el a háziasszonyi teendőket. A tortaárverésen Habuczki Ilona és Komlósi Zsuzsa működtek eredményesen.

Mindkét alkalommal megtisztelte a gyülekezetet jelenlétével dr. Ferencz József püspök, valamint dr. Kiss József és dr. Nyiredy Szabolcs főgondnokhelyettesek feleségükkel.

**Dr. Jakab Jenő**

A pestlőrinci templom renoválására újabban az alábbi adományok érkeztek: dr. Erdős Mihály 500,— Ft, dr. Ferencz Emese 500,— Ft, dr. Vernes Gyula 500,— Ft. Köszönettel nyugtáztuk.

## Átadták az OBT kitüntetését

A Béka és Barátsági Hónap alkalmából május 15-én, az Országos Beketanács székházában, bensőséges ünnepség keretében adta át többeknek Sebestyén Nándorné, az OBT elnöke a Beketanács kitüntetését a bekemozgalomban végzett munka elismeréséül. Az Országos Beketanács kitüntető jelvényét kapta — többek között — Miklós Imre államtitkár, az Állami Egyházügyi Hivatal elnöke és több egyházi személy.

**BARTÓK BÉLA** főgondok elnökletével egyházunk vezetői aug. 1-jén értekezleten vettek részt, melyen több fontos, az EKT ülése elé kerülő kérdést vitattak meg.

Egyházunk Főtanácsának ülését a Képviseleti Tanács 1986. október 19-re, vasárnapra tűzte ki. Az ülést a pestlőrinci gyülekezet meghívására — egy későbbi tanácsülés döntésétől függően — a pestlőrinci templomban tervezzük megtartani reggel 9 órai kezdettel. Az ünnepi istentiszteleten a szolgálatot — felkérésünkre — dr. Kovács Lajos romániai unitárius püspök végzi.

Az unitárius nők nemzetközi szövetségének választmányja szeptember hó első hétvégén Budapesten tartja meg ülését. A szeptember 7-én a Nagy Ignác utcában tartandó istentiszteleten a szószéki szolgálatot egy vendég lelkész fogja ellátni, tolmács útján.

Orbókné Szent-Iványi Ilona lelkész és Orbók Attila teológiai hallgató májusban hazaérkeztek az amerikai Chicagóban működő unitárius teológiai főiskolán végzett tanulmányútról. A munkásságukról szóló tanulmányi értékelést az egyik legközelebbi tanácsülésen fogjuk ismertetni, s azután annak egy részét lapunkban is közölni.

Dr. Nyiredy Géza hívünk, a János Kórház tudóscsapatának vezető főorvosa, júniusban a brazil Rio de Janeiróban tartott tudósgyógyász nemzetközi konferencián nagy sikerű előadást tartott.

Budapesten pünkösd első napján a Hőgyes Endre utcai templomban tartott istentiszteleten 11 fiatal konfirmált, akik szépen feleltek a Benezé Márton lelkész által feltett katekézésekre. Az úrvacsorai ágendát püspökünk mondotta, aki a konfirmált fiatalokra kérte Isten áldását. A konfirmáltakat Csizsér József presbíter ajándékából könyvekkel ajándékozták meg, Siska Ferencné adományából a fiatalok egy-egy Bibliát kaptak emlékül. Meleg, szép ünnepségen, tele templomi gyülekezeti előtt tettek hitükről vallást gyülekezetünk új tagjai. A tizenegy fiatal mellett két felnőtt, egy férfi és egy nő is vallást tett hitéről, s járult első ízben az úrvacsorához. A konfirmált ifjak közt volt Benezé Márton lelkészünk három unokája is.

A Nagy Ignác utcai tanásteremben folyó vallásoktatás jún. 8-án fejeződött be. A tanulmányi szabadságon levő Szent-Iványi Ilona lelkész helyett Józsefné Utó Amália tanárnő és a tavaly konfirmált Goda Vera tanuló foglalkoztak a gyermekekkel. Az ifjúság részére a vallásoktatást szeptemberben folytatni fogjuk.

Szász János lelkész, teológiai igazgató engedélyt kapott a budapesti evangélikus teológiai akadémiától arra, hogy egyháztörténelemből doktori vizsgára állhasson. Disszertációjának tárgya a XVI–XVII. századi baranyai unitáriusok története, melyet — reméljük — később könyv alakban is meg tudunk jelentetni.

Gyarmathy László mérnök, ismert fotóművész vállalkozott arra, hogy egyháza iránti szeretetből fakadóan elkészíti a tervezett leporelló sorozathoz unitárius templomaink művészi fényképeit. E munkát jún. 8-án Hódmezővásárhelyen kezdte meg. Huszti János és később Bajor János lelkész-püspökhelyettesek kísérik füzeggyarmati, debreceni és kocsordi látogatásain. A budapesti és pestlőrinci templomfényképek elkészítésére is rövidesen sor kerül.

Polgárdiban járt jún. 7-én egynapos munkakiránduláson Szász János lelkész vezetésével a budapesti egyházközség ifjúsági körének több tagja. A régi parókia épületében végeztek szép munkát. Egykori gyülekezetünk megrongálódott temploma helyett, megfelelő istentiszteleti összejöveteli helyet rendeztek be az egykori parókia helyiségeiben. Munkájuk minden dicséretet megérdemel.

Orbók Ilona Emese, — Orbók Attila és Szent-Iványi Ilona kisleánya augusztus 4-én megszületett, szülei és mindnyájunk öröme.

Betegelnk is vannak, akiknek — Isten után — minél előbb felgyógyulást kívánunk. Köztük van dr. Antal Ferencné egyházi tanácsos, aki már hónapok óta nem tudta látogatni Képviseleti Tanácsunk ülését. Kórházban fekszik. Lakásán betegeskedik örv. Nagy Sándorné, egykori kedves kántorunk felesége, aki hosszú időn át gondozta a Nagy Ignác u. templomot és irodáinkat. Baleset következtében került kórházba örv. Haasné Kovács Margit hívünk, Kovács Kálmán egykori budapesti gondnokunk leánya, akinek szintén minél előbb teljes felgyógyulást kívánunk.

Budapesten jún. 6-án megkoszorúzták hazánk szabadságáért 1945-ben a fasiszták által kivégzett Bajcsy Zsiflinszky Endre volt országgyűlési képviselő, politikus szobrát. Mi is kegyelettel emlékezünk nagy halottunkra születése századik évfordulóján.

Budapesti gyülekezetünk ifjúsági biblia-körének tagjai elhatározták, hogy minden hó első vasárnapján du. 6 órakor a Nagy Ignác utcai templomban istentiszteleten vesznek részt, melyen a szolgálatot a fiatalok látják el. A legközelebbi találkozóra szept. 7-én kerül sor.

Szegeden, a Honvéd u. ref. templomban jún. 7-én tartott istentiszteletet és püspöki vizitációt Huszti János, akit dr. Karamán Ferenc gondok és Kelemen Miklós lelkész köszöntöttek.

Hódmezővásárhelyen jún. 8-án de. tartott istentiszteletet és püspöki vizitációt Huszti János püspökhelyettes, akit dr. Erdős Mihály gondnok üdvözölt.

Debrecenben püspöki vizitációt tartott dr. Ferencz József püspök. Ennek keretében megvizsgálta a gyülekezet számadásait, melyeket dr. Bözörményi Lászlóné vezet a töle megszokott gondossággal. A gyülekezet gondja a templom és a mellette levő irodaszoba feletti tető meghibásodása, mely komoly javítást igényel. Az árajánlatok beérkezése után fog e kérdésről a Képviseleti Tanács tárgyalni. A gyülekezet tagjai között tevékenykedik az Erdélyből oda kitelepült hívünk, dr. Bedő György orvos, Bedő Béla datki lelkész fia.

Füzeggyarmati gyülekezetünk gondjairól is tárgyal a püspök Bajor János beszolgáló lelkéssel. A gyülekezet gondja a templomrenoválás, pontosabban a templom külsejének lefestése. Bököly János érdemes gondnokunk fáradozik annak érdekében, hogy helyileg megfelelő árajánlatot kapjon az elvégzendő munkára. A gondok közé tartozik az is, hogy az igen gyenge állapotban levő harangzólakásba, a parókia épületében levő egyik megüresedett lakásba beköltözött jelenlegi harangozó helyére, jogcím nélküli lakó költözött be. Az ügyet a községi tanács vizsgálja, továbbá azt is, hogy a megrongálódott épület kényeszerlebontásra kerülhet-e.

Koesordon máj. 25-én prédikált és püspöki vizitációt tartott püspökünk Bajor János beszolgáló lelkéssel együtt. A püspököt Jakab P. Sándor gondnok fogadta a mátészalkai állomáson. A gyülekezet új pénztárosa, Szilgyvári Attiláné sz. Ajtai Mária rendben vezeti a pénztárkönyvet, az 1985. év megtakarítását a gyülekezet kamatozó hitellel helyezte el. Az istentisztelet keretében több beregi fiatal, akik nemrégiben csatlakoztak kocsordi gyülekezetünkhöz, tett hitéről vallást konfirmáció keretében, és vett első ízben úrvacsorát. A püspököt és Bajor János lelkészét Simon Károly és felesége, Bakos Katalin látta ebédre vendégül, és Bakos Gyula presbíter vitte vissza gépkocsiján a mátészalkai vasútállomásra.

Bajor János püspökhelyettes előadást tartott egyházunkról, máj. 20-án az egyházközi békebizottság megyei tagozatának ülésén.

Rádió közvetíti a Petőfi adón az unitárius vallásos felőrárt aug. 24-én, de. 7.05 perckor, a szolgálatot Huszti János püspökhelyettes látja el.

A budapesti Deák téri evangélikus templom az elmúlt hetekben ünnepelte fennállása 175. évfordulóját. Szeretettel küldjük üdvözlőnk a templom papjainak és gyülekezetének, mely 1968-ban szeretettel adott otthont az akkor tartott Dávid Ferenc emlékszinatunknak. A város középpontjában fekvő templom szép színtöltja fővárosunknak.

Santa Ferenc irónak, egyházunk tagjának „Az ötödik pecsét” c. kisregényét a Corvina kiadó „The Fifth Seal” címen angol nyelven megjelentette Albert Tezla fordításában.

## Külföldi hírek

A debreceni református kollégium kántusa (ének-kara) amerikai körúton járt. Számos amerikai és kanadai magyar gyülekezetben énekelték. E körút rendjén elzarándokoltak az 1945-ben elhalt Bartók Béla sírjához, mely egy New York-hoz közel eső temetőben található, és a sírkő megkoszorúzása után, Berkesi Sándor karnagy vezényletével elénekelték a Szózatot. A kép a Reformátusok Lapja 1986. máj. 4-i számában jelent meg. (Komlós Attila főszerkesztő közlése.)

A Német Szövetségi Köztársaságban közzétették protestáns egyházakból történt kilépések adatait, melyek szerint 1984-ben 127 002 személy hagyta el a protestáns egyházakat. Ezek között 9692 személy lépett ki a wesztphálai tartományi egyházból, ami a tartományi lélekszám 0,3%-ának felel meg. A kilépettek felekezeten kívüliek maradnak.

Dr. Urban Waelaw krakkói professzornak tavaly a Baden Baden-i V. Koerner kiadónál jelent meg „Der Antitrinitarismus in der Böhmischen Länder und in der Slowakei im 16. und 17. Jahrhundert” c. nagy munkája, mely korábban lengyel nyelven is megjelent. A könyv ára 160 DM, így — sajnos — nem tudjuk könyvtárunk részére beszerezni.

A belgiumi szabadelvű protestánsok Dialogue című szemléjének 1985. téli és 1986. tavaszi összevont száma közölte dr. André Gounelle montpellier-i professzornak — egyházunk barátjának — L'Autorité des Écritures c. — az íráskor tekintélye — értékes tanulmányát.

Püspöki vizitációt végzett dr. Kovács Lajos püspök a következő erdélyi gyülekezetekben: Magyarsáros, Nagyernye, Vadad, Iszló, Nyárádszentmárton, Nyárádszereda, Búzaháza, Jobbágyfalva, Ikland.

Az angliai unitáriusok Inquirer című lapjában tanulmány jelent meg dr. Ferencz József püspök és dr. John McLachlan angol unitárius egyháztörténész tollából, melyben megemlékeztek az oxfordi Manchester College nevesebb magyar hallgatóiról.

Sigmond Józsefné, az egykori székelyudvarhelyi jeles lelkész özvegye, ápr. 2-án 89 éves korában Kolozsvárott elhunyt.

Dr. Erdő János professzor a tudós pontosságával olvasta el az Unitárius Élet második számában a Bajor János által közölt egyháztörténeti adatokat. A kolozsvári jelenlegi unitárius templom építését valójában 1792. júl. 16-án kezdték el, de csak 1796-ban fejezték be, és 1796. dec. 14-én tartották a templomban az első nyilvános istentiszteletet. Köszönjük a kilgázitást.

II. János Pál pápa okt. 27-re Assisiba békéért imádkozó összejövetelre hívta meg a világ keresztény és nem keresztény egyházait. A nem keresztény egyházak közül — az elsők között — az IARF tag egyháza, a japán buddhista Risho Kosei-ka fogadta el a meghívást.

Dr. Joachim Petzold, a marburgi (NSZK) egyetem fizikaszakos professzora élénk érdeklődést mutat az unitarizmus iránt, s levelében német vagy angol nyelvű irodalom beszerzésével kapcsolatban kért segítséget püspökünkől, aki az 1929/30. téli szemesztert a marburgi egyetem teológiai fakultásán töltötte.

Flórian Tibor erdélyi költő váratlanul elhunyt a floridai Punta Gorda-ban, ahol előadást tartott az ottani magyar egyesületben. Özvegye (Veress Zsófi, néhai Boros György püspök unokája) és családja gyászában őszinte szívvel osztozunk.

John Knopf southamptoni unitárius lelkész, aki oxfordi tanulmányai idején Szent-Iványi Ilona évfolyamtársa volt, érdeklődött egyházi címerünk jelentése felől. Továbbá kérdezte, hogy évente mikor emlékezünk meg David Ferenc haláláról, mert gyülekezetében, a többi társ egyház nagy alkalmat mellett, a mi nagy emlékünkünkönkről is meg akar rendszeresen emlékezni.

Olaszország 57 millió lakosának nagy többsége katolikus. Mellette a protestánsok száma mindössze 200 000. A legrégebbi protestánsok a valdensék, akiknek múltja a reformáció koráig nyúlik vissza.

Biblia — automatából. Az egyik japán keresztény híradó közli, hogy a Tokió egyik egyetemi negyedében felállított automatából több mint egyezer Bibliát vásároltak, rövid idő alatt.

A Hollandiában megjelenő Zwingli szemle, mely címe alatt szabadelvűnek és unitáriusnak nevezi magát, új szerkesztőt kapott dr. A. J. Roodzant Odoomban működő lelkész személyében. Az eddigi szerkesztő, egyházunk régi barátja dr. P. D. van Royen továbbra is részt vett a szerkesztés munkájában.

Az Inquirer máj. 10-i számában, a szerkesztőnek címzett levelében, az Angliában élő Wheelerné sz. Angli Anikó szóvá tette, hogy a Channing leánygimnázium jubileumi ünnepségeinek méltatásakor elmulasztották megemlíteni, hogy a Sharpe testvérek alapítványából ennek az intézetnek számos magyar növendéke is volt az elmúlt évtizedek rendjén.

Dr. Kovács Lajos kolozsvári püspök András György és Tana Ferenc egyházi előadó tanácsosok kíséretében a következő egyházközségekben tartott püspöki vizitációt a pünkösdi ünnepek követő napokban: Medgyes, Székelykál, Nyomát, Szentgerice, Szentlászló, valamint a süketdemeterfalvai és kisdorjani leány-egyházközségekben.

Halmágyi Pál bethlenszentmiklósi lelkész, ismert énekkarvezető nyugdíjba vonult.

Csokfalvára, ahonnan Kis Mihály lelkész Hódmezővásárhelyre települt át, dr. Kovács Lajos püspök Benedek Jakab eddigi iklandi s. lelkészt nevezte ki.

Rezi Elek bágyoni lelkész szeptember elsejétől a kolozsvári egyetemi fokú teológiai intézetben teológiai asszisztensként, előadásokat fog tartani. Rezi Elek, aki korábban egy évig a Manchester városában működő unitárius teológiai fakultáson folytatott tanulmányokat, a teológiai doktorátus megszerzésére készül.

Az oxfordi Mahester College jubileumi ünnepségein, az intézet tanácsának meghívása alapján részt vett dr. Kovács Lajos kolozsvári és dr. Ferencz József püspök is, akik egykoron ebben az intézetben folytattak tanulmányokat.

Az IARF az idei nyáron dr. André Gounelle teológiai professzor vezetésével júl. 7–11. napjain teológiai konferenciát tartottak Montpellierben, melyen az erdélyi unitáriusok képviselőiben dr. Erdő János és dr. Szabó Árpád teológiai professzor, egyházunk képviselőiben püspökünk vettek részt. Mindhárman részt vettek az előadásokat követő vitákban.

Zürichben, püspökünk bemutatkozó látogatást tett a HEKS néven ismert svájci egyházi segélyszervezet új vezetőjénél Alfred Schmid főtitkáránál aki érdeklődéssel hallgatta meg egyházunkról szóló beszámolóját. Igéretet tett, hogy legközelebbi budapesti útján egyházunkat is felkeresi.

## LAPZÁRTA UTÁN

Kiss Mihály Csókfalva község volt unitárius lelkésze családjával együtt június 16-án megérkezett Hódmezővásárhelyre, ahol Dr. Erdős Mihály gondnok vezetésével a gyülekezet szeretettel fogadta. Kiss Mihály lelkész ünnepélyes beiktatására aug. 24-én tartandó istentiszteleten kerül sor. Lapunk következő számában fogjuk új lelkésztársunkat olvasóinknak bemutatni.

BÖKFI JÁNOS a füzesgyarmati egyházközség érdemes gondnoka váratlanul elhunyt. Lapunk következő számában emlékezünk meg érdemes munkásságáról és temetéséről.

A Lausanne-i egyetem teológiai fakultása a megüresedett gyakorlati teológiai tanszékre rendes professzornak meghívta dr. Bernard Raymond lelkészt, az ismert egyházi író és tudóst, aki korábban meglátogatta egyházunkat is. Írásából nem egyet közlünk magyar fordításban az elmúlt évek rendjén. Megtiszteltetéséül alkalmából, egyházunk régi barátját szeretettel köszöntjük.

Dr. Roy Smith-nek, az angliai unitáriusok egyházi vezetőjének, az IARF jelenlegi elnökének, az elmúlt májusra tervezett romániai látogatása — közbejött akadályok miatt — későbbi időpontra maradt.

## HALOTTAINK

Lapunk ez évi, korábbi számaiból elmaradt a megemlékezés az 1985. év második felében a Budapesti Unitárius egyházközség halottairól. Szomorú szívvel — pótlólag — az alábbiakban közöljük:

Új köztemetőben:

X. 8.: Tóth Károlyné Pál Erzsébet, 76 éves.  
XI. 15.: Fodor Ferenc, 64 éves.  
XII. 5.: Darkó Istvánné Jágyi Mária, 56 éves.

Óbudai temető:

XI. 20.: özv. Béres Miklósné Sebestyén Ibolya, 81. éves.  
XII. 19.: özv. Szász Károlyné Bözödi Júlianna, 87 éves.

Farkasréti temető:

X. 2.: Kálnoki Kis András, 76 éves.  
X. 18.: Bözödjfalvi Kovács Sándor, 79 éves.  
X. 28.: Márkos Lehel, 64 éves.  
XI. 5.: Lájer József, 78 éves.  
XI. 27.: dr. Tolnai Dezsőné Eckstein Margit, 82 éves.

Újpesti Megyeri úti temető:

XI. 4.: ifj. Barabás Gábor, 30 éves.

Rákospalotai temető:

XII. 13.: Klement Józsefné Zsíros Júlianna, 56 éves.

Áldott emléküket Jézus figyelmeztetésével a szívünkben őrizzük: „Én vagyok a feltámadás és az élet: aki hisz énbenem, ha meghal is, él.” (János 11,25.)

## UNITÁRIUS ÉLET

Laptulajdonos

a Magyarországi Unitárius Egyház

Felelős szerkesztő és kiadó:

Dr. Ferencz József

Felelős szerkesztőhelyettes

Szent-Iványi Ilona

Szerkeszti a szerkesztőbizottság

V., Nagy Ignác u. 4. Budapest, 1055

Telefon: 113-094

Terjeszti a Magyar Posta. Előfizethető bármely hírlapkézbesítő postahivatalnál, a hírlapkézbesítőknél, a Posta hírlapüzletben és a Hírlapelőfizetési és Lapellátási Irodánál (HELIR) Budapest V., József nádor tér 1. — 1900 —, közvetlenül vagy postautalványon, valamint átutalással a HELIR 215-96 162 pénzforgalmi jelzőszámra.

Évi előfizetési díj 60,— forint  
Egyes szám ára 10,— forint

INDEX: 25.842

Egyetemi Nyomda — 86.4978 Budapest, 1986  
Felelős vezető: Sümeghi Zoltán igazgató

HU ISSN 0133-1272